

DOI : 10.14456/bei.2026.2

ความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์

ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์

Spatial and Surface Relationships in the Architectural Theories of
Gottfried Semper, Otto Wagner, Adolf Loos, and Peter Behrens

ภคารี กิตติวัฒนาวณิช^{a*} ธนาкар โมกขะสมิต^a และ ต้นข้าว ปาณินท์^a

Phadaree Kittiwattanawanich^{a*} Tanakarn Mokkahasmita^a and Tonkao Panin^a

^aคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ ประเทศไทย

^aFaculty of Architecture, Silpakorn University, Bangkok, Thailand

*Corresponding Author. Email: KITTIWATTANAWA_P@SU.AC.TH

Received: January 16, 2024

Revised: May 30, 2025

Accepted: June 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอทฤษฎีและความหมายพื้นที่ว่าง - พื้นผิวทางสถาปัตยกรรม ประวัติความเป็นมาของกลุ่มสถาปนิกที่มีอิทธิพลต่อสังคมสมัยศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นรากฐานของทฤษฎีและแนวคิดส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมยุคโมเดิร์นและส่งผลกระทบต่อแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ว่าง - พื้นผิว โดยศึกษาแนวคิดของกอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, เพเทอร์ เบเรนส์ และอดอล์ฟ โลส สถาปนิกนักทฤษฎีผู้เป็นรากฐานของงานสถาปัตยกรรมโมเดิร์นและส่งผลกระทบต่อทั้งโลกของทฤษฎีและโลกของการออกแบบสถาปัตยกรรมจนถึงทุกวันนี้ โดยศึกษาผลงานสถาปนิกผ่านการออกแบบผลงานที่เป็นสากลส่งผลถึงกระบวนการทำงานที่ต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ว่าง - พื้นผิวในงานสถาปัตยกรรม โดยศึกษาผลงานที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม การพัฒนาความสัมพันธ์ “พื้นที่ว่าง - พื้นผิว” เป็นหลัก โครงการที่มีการเริ่มเปิดเผยพื้นผิวของอาคาร การไม่ปิดบังพื้นผิวของวัสดุเพราะเห็นถึงความหมายในวิธีการแสดงออกแบบหน้าที่ใช้สอยของมัน การกำหนดรูปทรงใหม่จากการสร้างจินตนาการทางเทคนิค การเปลี่ยนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ไม่ประดับประดาเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ช่วงเริ่มต้นรวมถึงเห็นความสำคัญของ “พื้นที่ว่าง - พื้นผิว” ที่มีผลต่อสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เป็นหลัก

กรอบทฤษฎีการศึกษาข้อมูลที่สามารถทำความเข้าใจพื้นที่ว่าง - พื้นผิว และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เกิดผลกระทบและส่งผลกระทบต่อพัฒนาการ จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมจะดูคุ้นเคยเพราะมีภาษาสื่อสารลักษณะที่แสดงออกเป็นสากล สื่อสารหน้าที่ใช้สอยและความจำเป็นอยู่ของมันพร้อมทั้งเรียนรู้พัฒนาการด้านวัสดุและวิธีการสร้างใหม่ ๆ องค์ประกอบที่เราไม่เคยเห็น ที่ไม่ได้พยายามลอกเลียนรูปแบบในอดีตของใคร ลักษณะเฉพาะของภาษาสถาปัตยกรรมนี้เป็นจุดเริ่มของสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า “Modern Architecture” ที่มี

การพัฒนามาจากองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมการพัฒนามุมมองเกี่ยวกับ “พื้นที่ว่าง – พื้นผิว” จากนักคิดในยุค
ก่อนหน้านี้มีผลต่อสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน

ABSTRACT

This article explores the theoretical and conceptual significance of "space" and "surface" in architecture by examining the historical development and contributions of influential 19th-century architects. Focusing on the works of Gottfried Semper, Otto Wagner, Peter Behrens, and Adolf Loos, the study investigates how their ideas formed the intellectual foundations of modern architecture. These architects emphasized the importance of expressing function through materials and surfaces, rejecting historical ornamentation in favor of technically driven forms and clarity of structure.

The research analyzes how architectural elements evolved to reflect a universal language-communicating function, necessity, and material authenticity. By focusing on the emergence of exposed surfaces and their relation to spatial experience, the article highlights how this shift influenced early modernist thinking. The theoretical framework aims to deepen understanding of the spatial-surface relationship and its role in shaping contemporary architecture. Ultimately, this study argues that the reinterpretation of architectural space and surface in the 19th and early 20th centuries marked the beginning of what is now called Modern Architecture, with lasting influence on architectural theory and practice today.

คำสำคัญ: พื้นที่ว่าง พื้นผิว ความหมายในทางสถาปัตยกรรม ทฤษฎีสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมร่วมสมัย

Keywords: Space, Surface, Meaning in Architecture, Architectural Theory, Contemporary Architecture

บทนำ

การกำเนิดสถาปัตยกรรมสมัยใหม่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรม และกระบวนการผลิตจำนวนมาก การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้มีส่วนทำให้เกิดการปฏิวัติประวัติศาสตร์นิยม ในสถาปัตยกรรมและเพิ่มความสนใจเชิงหน้าที่อย่างกว้างขวาง ความพร้อมใช้งานของวัสดุก่อสร้างที่ทันสมัยและเทคโนโลยีใหม่มีส่วนช่วยกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่การออกแบบที่ทันสมัย สถาปัตยกรรมสมัยใหม่มีลักษณะเฉพาะ จากรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่เรียบง่ายและผนังที่ไม่มีการประดับตกแต่งภายนอกอาคารจึงมักดูเรียบ ๆ และไม่มี องค์ประกอบในการตกแต่ง การออกแบบอาคารสมัยใหม่ใช้สีหมองคล้ำและมีพื้นฐานมาจากรูปทรง เส้น ที่เรียบง่าย สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถจดจำได้ง่ายและมีอิทธิพลอย่างมากต่อสาขาสถาปัตยกรรม ทั้งในอดีตและในการกำหนดรูปแบบ การอภิปรายในอนาคตสถาปัตยกรรมสมัยใหม่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ในบริบทเมืองด้วย การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความงามและแนวคิดใหม่ของการก่อสร้าง (D’Mello, Finlay, Baguley, & Askarian-Amiri, 2016)

ความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคาริ กิตติวัฒนวณิช ธนาการ โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

สถาปนิกนักทฤษฎี กอตต์ฟรีด เซมเปอร์ เป็นหนึ่งในนักทฤษฎีชั้นนำชาวเยอรมัน ซึ่งข้อโต้แย้งของเขา วางกรอบการอภิปรายในศตวรรษที่ 19 เกี่ยวกับการแสดงออกของโครงสร้างและวัสดุ เซมเปอร์เขียนถึงแรงผลักดันทางศิลปะประโยชน์ใช้สอยซึ่งมีการพัฒนาวัสดุและระบบสนับสนุนโครงสร้างเข้ากับภาษาที่เป็นตัวแทนในด้านสถาปัตยกรรม และได้อธิบายแนวคิดหรือแรงจูงใจสองประการที่สร้างที่พักอาศัยแห่งแรก คือ “The hearth as the foundational element of architecture” การก่อผนังและการมุงหลังคาถือเป็นแนวคิดพื้นฐานที่ก่อให้เกิดรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ได้รับการยืนยันว่าองค์ประกอบทั้งสองของเซมเปอร์ว่าประกอบด้วยสิ่งทอให้กับศิลปะของสิ่งปิดล้อมและผนัง งานไม้ให้กับโครงโครงสร้าง งานก่ออิฐให้กับงานดินและเซรามิกสำหรับเตาไฟ ในทางสถาปัตยกรรม core-form และ art-form สำหรับเซมเปอร์แล้วแต่ละส่วนของสถาปัตยกรรมสามารถมองได้ว่าเกิดขึ้นได้ด้วยสององค์ประกอบ รูปแบบหลักและรูปแบบศิลปะที่แกนหลักของแต่ละส่วนเป็นโครงสร้างที่มีความจำเป็นทางกลไกและมีการทำงานแบบคงที่ หมายถึง วัสดุและหน้าที่ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมคงที่ เช่น หน้าที่รองรับของเสา Mallgrave (1996) ที่มีรูปแบบศิลปะ ในทางกลับกัน คือ ลักษณะเฉพาะที่ทำให้หน้าที่กำหนดวิธีการคงที่ของรูปแบบหลักที่ปรากฏชัดขึ้น (Bötticher, 1846) เซมเปอร์บอกเป็นนัยถึงระดับต่าง ๆ ของการหุ้ม (Cladding) เช่น ผู้ชายก็สวมหน้ากากด้วยวัสดุของหน้ากาก ประการแรกการตกแต่งอาจอำพรางวัสดุในความรู้สึกทางกายภาพในลักษณะเดียวกับที่กรีกโพลีโครมีการคลุมหินอ่อนไว้ข้างใต้ เพื่อปกปิดธรรมชาติของวัสดุเพื่อให้สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นรูปแบบที่บริสุทธิ์ “หน้ากาก” ตัวแทนของ “การปกปิด” หรือ “การหุ้ม” เซมเปอร์ใช้คำว่า “หน้ากาก” เพื่ออธิบายการที่วัสดุหรือลวดลายตกแต่งทำหน้าที่ห่อหุ้ม โครงสร้างที่แท้จริงของอาคารไว้ ไม่ให้ปรากฏสู่สายตาโดยตรง เช่นเดียวกับที่มนุษย์สวมหน้ากากเพื่อปกปิดใบหน้าที่แท้จริง ประการที่สอง รูปแบบศิลปะหรือการแต่งกายเชิงศิลปะอาจอำพรางเนื้อหาใจความของงานและเป็นตัวแทนของข้อความที่ไม่ได้นำเสนอเช่นเดียวกับ ที่ผู้ชายอาจสวมหน้ากากเพื่อสันนิษฐานว่าเป็นตัวตนอื่น (Semper, 1834) ความสนใจของเซมเปอร์ คือ สัญลักษณ์ทางศิลปะ เป้าหมาย คือ ภาษาที่เป็นตัวแทนที่สื่อถึงแรงผลักดันทางประวัติศาสตร์และศิลปะ ประโยชน์ใช้สอยหน้าที่ของวัสดุที่มีการพัฒนาและระบบสนับสนุนโครงสร้างถูกหุ้ม ด้วยภาษาของเครื่องประดับทางศิลปะ เซมเปอร์พยายามที่จะสร้างเรื่องราวที่เกี่ยวกับธรรมชาติของการก่อสร้างมากกว่าลักษณะทางเทคนิคของพื้นผิว จุดประสงค์ของการหุ้ม ในแนวคิดของเซมเปอร์ ทฤษฎีของเซมเปอร์จุดนี้ต่างจากทฤษฎีของออดอล์ฟ โลส แม้ว่าความคิดของออดอล์ฟ โลส จะสอดคล้องกับทฤษฎีแห่งเปลือกของเซมเปอร์ก็ตาม เซมเปอร์ยังปฏิเสธการแสดงสัญลักษณ์บางอย่างของพื้นผิวด้านหน้าที่ของพื้นผิว นั่นคือคุณสมบัติตามธรรมชาติของวัสดุและธรรมชาติของสถานที่แต่ละแห่งเอนเอียงไปทางภาษาทางเทคนิคและเป็นทางการของวัสดุ ออดอล์ฟ โลส คิดว่าทฤษฎีเปลือกเป็นวิธีการสร้างเอกภาพของแต่ละฉากผ่านธรรมชาติของวัสดุหุ้มเป็นวิธีในการรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในขณะที่เซมเปอร์ถือว่าการหุ้มเป็น “สัญลักษณ์” ส่วนการหุ้มของออดอล์ฟ โลส ก็ถือเป็น “วัสดุ” สำหรับออดอล์ฟ โลส การแสดงออกของหน้ากาก (Façade) อยู่กับการนำไปใช้และวิธีการในการผลิตวัสดุ เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีและวัสดุใหม่ ๆ โดยไม่มีรูปแบบในภาษาของตัวเองคือการอธิบายความยืดหยุ่นของวัสดุ ทฤษฎีเปลือก (พื้นผิว) ของออดอล์ฟ โลส เกิดขึ้นพร้อมกับผลกระทบของการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้นความแตกต่างระหว่างเซมเปอร์และออดอล์ฟ โลส ที่มีต่อแนวคิดทฤษฎีเปลือก (พื้นผิว) ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเทคโนโลยีวัสดุ และวิธีการก่อสร้างใหม่ ๆ จากกอตต์ฟรีด เซมเปอร์ไปจนถึงออดอล์ฟ โลส แนวคิดเกี่ยวกับพื้นผิวทางสถาปัตยกรรม การห่อหุ้มการตกแต่งหรือทฤษฎีเปลือก (พื้นผิว) เป็นคำจำกัดความทางสถาปัตยกรรม วัตถุประสงค์

ของการหุ้มจะตอบสนองต่อพื้นที่ว่าง วัสดุ และเทคนิคตลอดจนลักษณะสัญลักษณ์ของอาคารการหุ้มไม่ได้เป็นเพียงการทำงานของพื้นผิว (Surface) ที่เรียบเท่านั้น ด้านหน้าอาคารแต่ยังมีขอบเขตซึ่งเชื่อมโยงทางสถาปัตยกรรมองค์ประกอบของบริบท การหุ้มเป็นเครื่องมือในการผูกชิ้นส่วนและวัสดุทั้งหมดรวมกันที่สามารถรับรู้และมองเห็นได้นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการใช้อาคารและพื้นที่ว่าง - พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมเป็นการตอบสนองต่อความปรารถนาตามธรรมชาติของมนุษย์ ข้อเสนอของเซมเปอร์ในถือเป็นงานศิลปะตามแบบฉบับที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและความปรารถนาของมนุษยชาติความปรารถนาดังกล่าวมาก่อนที่จะมีสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์และด้วยเหตุนี้จึงมาก่อนโครงสร้างเชิงพื้นที่ทั้งหมด

การศึกษาความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง (Space) พื้นผิว (Surface) การปกปิด - การห่อ - การหุ้ม สัมผัสกับการแสดงออกที่มองเห็นและมองไม่เห็น เช่น ในแง่ของการปฏิบัติ วัสดุ การก่อสร้าง และการเป็นตัวแทน กล่าวถึงตัวอย่างต่าง ๆ และวิธีการคิดเชิงสร้างสรรค์และการสร้างพื้นที่ใช้สอยในพื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมในการปฏิบัติร่วมสมัย ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ว่าง พื้นผิว เท่านั้นวัสดุยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ว่าง พื้นผิวกับความหมายองค์ประกอบ รูปแบบ พื้นที่ การยึดครองของมนุษย์ตลอดจนสถานที่ตั้งของบทสนทนาระหว่างพื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมกับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ดังนั้นการศึกษานี้จึงกล่าวถึง พื้นที่ว่าง-พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย ไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยที่กำหนดพื้นที่ว่างของสถาปัตยกรรมเท่านั้นแต่ยังกำหนดรูปแบบของสถาปัตยกรรมภายนอกด้วย พื้นที่ว่าง-พื้นผิวของสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเป็นสองสิ่งที่ไม่สามารถแยกจากกันได้เพราะพื้นที่เหล่านี้เป็นตัวแทนของระดับความสัมพันธ์ในเชิงการก่อสร้างและการสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันของขอบเขตบริบทพื้นที่ที่เราอาศัยอยู่

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตัวอย่างอาคารที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดพื้นที่ว่าง-พื้นผิวตามทฤษฎีของเซมเปอร์, วาร์กเนอร์, โลส, เบเรนส์ ด้วยการทบทวนความหมายเชิงทฤษฎีและทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมการสร้างรูปร่างและการใช้งานโดยรวมของอาคาร

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาและทบทวนทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมพื้นที่ว่าง พื้นผิวผ่านงานเขียนสำคัญของกอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
2. การศึกษาเชิงทฤษฎีเปรียบเทียบกับผลงานของกอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์ ศึกษาอาคารที่เกี่ยวข้องเชิงแนวคิดของพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรมและพื้นผิว

การทบทวนวรรณกรรม

องค์ประกอบสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบ คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดช่วงเวลาที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่สถาปัตยกรรมจึงสะท้อนถึงอารยธรรมและพยายามของมนุษย์ที่ดำรงไว้ซึ่ง

ความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ อโดล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคาริ กิตติวัฒนวณิช ธนาคาร โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

ความสุข ความสะดวกสบายในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ภายใต้สภาวะแวดล้อม
ธรรมชาติที่ผันแปรอยู่ตลอดเวลา องค์ประกอบสถาปัตยกรรมเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการออกแบบสถาปัตยกรรม
และสร้างความเข้าใจถึงทฤษฎีเบื้องต้น

1. องค์ประกอบพื้นฐานในงานสถาปัตยกรรม กระบวนการออกแบบสร้างแบบในงานสถาปัตยกรรม
ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบศิลป์ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน คำว่า “องค์ประกอบศิลป์” ได้ถูกนิยามไว้ดังนี้ “องค์ประกอบศิลป์
(Art Composition) หรือ ส่วนประกอบของการออกแบบ (Elements of Design) หมายถึง การนำสิ่งต่าง ๆ มาประกอบ
เข้าด้วยกันตามสัดส่วนตรงตามความต้องการของผู้ออกแบบเพื่อให้เกิดผลงานที่มีความเหมาะสมให้เกิดความงาม
มีประโยชน์ใช้สอยที่ดีและมีคุณภาพ”

2. องค์ประกอบพื้นฐาน 3 มิติ เป็นองค์ประกอบที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากจุดและเส้นโดยมีมิติ กว้าง ยาว และสูง
องค์ประกอบ 3 มิตินี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการใช้จัดวางและออกแบบเป็นอาคารหรือสถาปัตยกรรม เริ่มจากศึกษา
รูปทรงและมวล รูปทรง หมายถึง การนำเส้นมาประกอบกันจนเกิดมิติทั้ง 3 มิติ คือ ความกว้าง ความยาว และความลึก
โดยจะเน้นการสื่อสารไปที่รูปทรงภายนอกเป็นหลักในขณะที่มวล (Mass) หมายถึง รูปทรงที่มีลักษณะเป็นก้อนตัน
ไม่สื่อถึงที่ว่างภายในโดยเมื่อพูดถึงมวลในวงการสถาปัตยกรรมจะเน้นการสื่อสารไปในลักษณะก้อนที่ทึบตัน แม้ใน
ความเป็นจริงมวลก้อนนั้นจะมี “ที่ว่าง” อยู่ภายในก็ตาม

3. องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ ผิววัสดุ (Texture) และ พื้นผิว (Surface) โดยปกติผิววัสดุนั้นสร้างความรู้สึกลึก
ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับมวลทั้งก้อนที่มีผิววัสดุเดียวกันทำให้การรับรู้ถึงการซ้อนทับของมวลเกิดความชัดเจน
และโดดเด่นขึ้น สถาปนิกมักใช้ผิววัสดุหรือสีเพื่อให้สามารถจำแนกมวลที่เกาะเกี่ยวกันให้แตกต่างกันได้เป็นมวลต่าง
ชนิดกันซึ่งเป็นไปตามผลการออกแบบ

4. องค์ประกอบด้านขนาด สัดส่วน (Proportion) คือ ความสัมพันธ์กันระหว่างขนาด รูปร่าง รูปทรง เนื้อที่
ในทำนองเดียวกัน จักรซัย อรรถปักษ์ (2550) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเป็นการเปรียบเทียบของมิติ 2 แนว เช่น
ความกว้างกับความยาวหรือมากกว่าสองมิติ เช่น ความกว้าง ความยาว และความลึกเกิดเป็นการประเมินรูปร่างและ
เนื้อที่ที่พิจารณานั้น ว่าเป็นสัดส่วนที่มีความเหมาะสมสวยงามได้อย่างไร โดยปกติสัดส่วนของความสวยงามนั้น
ถูกพิจารณาจากความนิยมหรือยอมรับจากความคุ้นชินและประสบการณ์ของคนส่วนใหญ่

5. องค์ประกอบด้านปัจจัยภายนอก แสงและเงา (Light & Shadow) เป็นไปตามมิติของแสงและเงาที่
ตกกระทบ ซึ่ง ผุสดี ทิพพัส (2530) ได้เสนอว่า การที่มีแสงมากระทบองค์ประกอบอาคารหรือผิวของอาคารที่มีระนาบ
(Plane) ต่างกันหรือระนาบที่มีลักษณะผิวไม่สม่ำเสมอทำให้เกิดเงาขึ้นบนอาคารเกิดความเข้มของสีที่ต่างกัน
ออกไปทำให้เกิดความรู้สึกถึงความหนักเบาบนผิวผนังและรูปทรงอาคารซึ่งส่งผลต่อการรับรู้ของมนุษย์

6. องค์ประกอบด้านลักษณะภายในและประโยชน์ใช้สอย ที่ว่าง (Space) เป็นองค์ประกอบลักษณะภายใน
ที่มี 3 มิติ ซึ่งถูกห่อหุ้มหรือถูกห่อหุ้มด้วยองค์ประกอบอื่น ๆ “ที่ว่าง” ยังถูกพิจารณาเป็นหลักในเรื่องของการใช้สอย
ที่ว่างเพราะสถาปัตยกรรมเป็นอาคารที่ตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์ใช้สอยจากที่ว่างของมนุษย์

ความหมายของคำว่าพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรม-พื้นผิว

การนิยามสถาปัตยกรรม พื้นที่ว่าง-พื้นผิว การนิยาม หมายถึง การกำหนดหรือการจำกัดความหมายที่แน่นอน โดยทั่วไปในการศึกษาค้นคว้าหรือการทำวิจัยการนิยามเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากสามารถให้ความรู้และความเข้าใจความหมายที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหัวข้อหรือเนื้อหาที่ยังมีความคลุมเครือ

1. พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม (Space)

องค์ประกอบประกอบก่อรูป (Configurative Component) ประกอบด้วย พื้นที่ทางสถาปัตยกรรม หรือ Space และ พื้นผิว หรือ Surface เมื่อเราพูดถึง "ที่ว่าง" ในความหมายทั่วไปเรากำลังพูดถึงพื้นที่ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งล้อมรอบเราหรือพูดง่าย ๆ คือ "ส่วนของปริมาตรอากาศที่อยู่รอบตัวเรา" พื้นที่ที่ไม่มีขอบเขตหรือข้อจำกัดใด ๆ เป็นพื้นที่ที่กว้างใหญ่ไม่มีที่สิ้นสุด แต่เมื่อพื้นที่นี้ได้ถูกรับรองหรือใช้โดยบางสิ่งหรือบางคนพื้นที่นั้นก็จะถูกจำกัดเป็นขอบเขตของพื้นที่ว่างขึ้นมา ในหนังสือคนและความคิดทางสถาปัตยกรรมของ ต้นข้าว ปาณินท์ อธิบายไว้ว่า "ที่ว่าง" ทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการสื่อสารของกรอบแนวคิดและทฤษฎีในเรื่องของที่ว่างจากสถาปนิกและนักปรัชญาชาวตะวันตก ซึ่งเป็นต้นทางของความคิดเกี่ยวกับการนิยาม "ที่ว่าง" ให้เกิดขึ้นในงานสถาปัตยกรรม

ในช่วงแรกมาจนถึงต้นศตวรรษที่ 18 คำว่า "ที่ว่าง" ในด้านสถาปัตยกรรมมักเข้าใจกันว่า "ที่ว่าง" เป็นปริมาตรหรือความว่างเปล่า โดยทั่วไปจะใช้กับ "ช่องว่าง" หรือ "การสูญเสียพื้นที่" จนกระทั่งสิ้นสุดยุคนี้ อย่างไรก็ตามในศตวรรษที่ 18 มุมมองใหม่เกี่ยวกับที่ว่าง ได้ถือกำเนิดขึ้นโดยมุ่งเน้นไปที่การรับรู้เชิงสุนทรียศาสตร์มุมมองนี้ได้รับการแนะนำโดย Immanuel Kant ในงาน The Critique of Pure Reason คานท์เสนอว่าพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงอิทธิพลของโลกได้ แต่ความเข้าใจนี้จะต้องครอบคลุมมิติและสัดส่วนขนาดต่าง ๆ ด้วย ในช่วงเวลาปลายศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ในประเทศกลุ่มที่ใช้ภาษาเยอรมันเป็นช่วงเวลาที่เราเรียกกันว่า German Style Debate เป็นช่วงเวลาที่นักคิดและนักทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมหลายคนนำเสนอแนวคิดทางสถาปัตยกรรมเพื่อสถาปนาแนวทางการออกแบบที่สามารถจะเป็นอัตลักษณ์ให้กับสถาปัตยกรรมเยอรมันได้ เมื่อกอตต์ฟรีด เซมเปอร์ นักทฤษฎีและสถาปนิกเริ่มตั้งคำถามถึงต้นกำเนิดของสถาปัตยกรรม เขาเชื่อว่าการรับรู้ถึงความงามในรูปแบบนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของเราในการรับรู้มิติใน 3 ทิศทาง คือ สูง กว้าง และลึก หลังจากนำเสนอทฤษฎีของเขาเสนอว่าสถาปัตยกรรมน่าจะเกิดจากการปิดล้อมพื้นที่มากกว่าการสร้างเสาเพื่อล่อเลียนแบบต้นไม้ ตามข้อมูลของเซมเปอร์สถาปัตยกรรมควรมีหลังคาเพื่อครอบคลุมพื้นที่และผนังที่ปิดล้อมซึ่งพัฒนามาจากผ้าทอที่มนุษย์ใช้ห่อร่างกาย ในที่สุดกำแพงเหล่านี้ก็ก่อให้เกิดเสาซึ่งสร้างความมั่นคงให้กับโครงสร้างที่น่าสนใจ คือ เซมเปอร์ไม่เคยเอ่ยถึงคำว่า "Space" อย่างชัดเจนแต่กลับเรียกว่า "พื้นที่ปิดล้อม" จึงสามารถอนุมานได้ว่าการกระทำของการปิดล้อมพื้นที่ไม่เพียงแต่กำหนดขอบเขตทางสถาปัตยกรรม แต่ยังกำหนดหน้าที่และความสัมพันธ์ของพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น เสา ผนัง (ผ้าทอ) เปลือกของพื้นที่ยังได้รับอิทธิพลจากวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง (Semper, 2004)

2. พื้นผิว (Surface)

การศึกษาเนื้อหาของพื้นผิว - ผิวทางสถาปัตยกรรม ในฐานะที่เป็นสิ่งห่อหุ้มชิ้นหนึ่งของงานสถาปัตยกรรม นอกเหนือจากหน้าที่ในการปกคลุมอาคารแล้วยังสามารถเป็นตัวกำหนดขอบเขตของพื้นที่ได้ทั้งภายในและภายนอก

ความสัมพันธ์ที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
 ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
 ภาดารี กิตติวัฒนวณิช ธนากร โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

โดยให้ความน่าสนใจของพื้นผิว ผิวที่มีหน้าที่นอกเหนือจากการปกคลุมอาคารแต่ยังเป็นตัวแทนของระบบความคิด
 ในความเป็นสถาปัตยกรรมนั้นด้วย เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะต้องสื่อสารกับผู้คนและสภาพแวดล้อม (Roth, 1999)

คำว่า "การปกปิด – การห่อ – การหุ้ม" แม้จะมีความใกล้เคียงกันทางภาษา แต่ในเชิงสถาปัตยกรรมหรือ
 แนวคิดทางศิลปะของเซมเปอร์ การปกปิด (Concealing) ทำหน้าที่ ซ่อน หรือ ลดทอน การรับรู้ความจริงบางประการ
 ของวัตถุหรือโครงสร้างเป็นการ “พรางตา” จากความเป็นจริง เช่น ซ่อนวัสดุที่ไม่งามตา หรือโครงสร้างที่ไม่ต้องการ
 เปิดเผยมักเกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรือความหมาย เช่น ซ่อน “เนื้อแท้” เพื่อเน้น “ภาพลักษณ์” เช่น การซ่อนคานเหล็ก
 ไว้ภายใต้ฝ้า หรือซ่อนผิวคอนกรีตไว้ใต้ลวดลายหินเทียม การห่อ (Wrapping) ทำหน้าที่เป็น ชั้นนอกที่โอบล้อม
 โดยตรงกับตัววัตถุ มีทั้งมิติ การใช้งาน (ป้องกัน, รองรับสภาพอากาศ) และ ความงาม (ลวดลาย, ผิวสัมผัส) ใกล้เคียงกับ
 แนวคิด “textile origin” ของ Semper คือสิ่งห่อที่พัฒนาจากผ้า หรือเครื่องแต่งกายอย่างเช่น ผ้าม่านในสถาปัตยกรรม,
 เปลือกอาคารที่เป็นแผ่นโลหะ, ฟาซาดที่คลุมอาคาร การหุ้ม (Cladding) เป็นการ ติดตั้งผิววัสดุแยกต่างหาก ที่อยู่เหนือ
 โครงสร้างหลัก เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเน้นการ แสดงอัตลักษณ์ทางสุนทรียะ มากกว่าหน้าที่โครงสร้างสำคัญในแนวคิด
 ของเซมเปอร์ว่า “cladding” เป็น “art of dressing architecture” (ศิลปะการแต่งตัวให้สถาปัตยกรรม) การหุ้มผิว
 อาคารด้วยไม้ หิน โลหะ แผ่นกระจก โดยไม่เกี่ยวข้องกับการรับน้ำหนัก

นิยามและความหมาย

“ผิว” กล่าวทั่วไปตามลักษณะทางกายภาพของสิ่งที่จับต้องได้อาทิ ผิวหนัง ผิวหน้า ผิวพรรณ ผิวตามร่างกาย
 ถ้าให้เข้าใจง่ายขึ้นก็เปรียบเทียบกับผิวของมนุษย์ ความหมายของคำว่า “ผิว (น.) หมายถึง ส่วนที่มีลักษณะบาง ๆ
 เป็นพื้นหุ้มอยู่ภายนอกของหนังและเปลือก เป็นต้น” ผิวหนังเป็นส่วนสำคัญที่มีหน้าที่ช่วยป้องกันอันตรายจากภายนอก
 ป้องกันอวัยวะภายในห่อหุ้มร่างกายตามธรรมชาติและช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดีหากได้รับการบำรุงรักษาและดูแล
 เป็นอย่างดี

ในทางสถาปัตยกรรมถ้ากล่าวถึง ผิว (Skin) อาจไม่ได้มีคำจำกัดความที่ชัดเจนแต่จะพบคำว่าพื้นผิว (Surface)
 เป็นองค์ประกอบพื้นฐานทางการออกแบบในศิลปะทุกแขนง คำว่า “พื้นผิว 1. คำว่า Surface หมายถึง ผิว, ผิวหน้า
 2. คำว่า Texture หมายถึง ลักษณะของผิวหน้าของสิ่งต่าง ๆ เมื่อสัมผัสแล้วสามารถรับรู้ได้ว่ามีลักษณะอย่างไร”
 ในความหมายของคำศัพท์ที่ยกมา (ตารางที่ 1) ตามนัยยะทางสถาปัตยกรรมมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันมากดูได้จากทุกอย่างเป็น
 เป็นเสมือนสิ่งห่อหุ้มภายนอกได้ทั้งหมด เพียงแต่อาจจะถูกจัดวางหรือออกแบบให้อยู่เป็นสัดส่วนที่แตกต่างกันออกไป

ตารางที่ 1 คำศัพท์และความหมายที่เกี่ยวข้องกับเปลือกนอกในบริบทของสถาปัตยกรรมและการศึกษา

คำศัพท์	ความหมาย	นิยาม (Meaning)
Skin	ผิว	เปลือกนอกที่ปกป้อง (Outer covering, protects and defends)
Surface	พื้นผิว	ด้านนอกที่มองเห็นได้ (Outer face, outer surface)
Envelope	เปลือก	วัสดุห่อหุ้ม (Wrapping, wrapping material, outer covering)
Cover	ครอบคลุม	การคลุม, การปิดบัง (Covering, concealing)
Cladding	วัสดุหุ้ม	วัสดุหุ้มผิวอาคาร (Material used for wrapping, outer shell)

คำศัพท์	ความหมาย	นิยาม (Meaning)
Facade	ด้านหน้า	หน้าตึก, การตกแต่งภายนอก (Front of the building, exterior decoration)
Wall	ผนัง	ผนังที่กั้นภายนอกกับภายใน (Separates the interior and exterior, exterior wall)
Dressing	แต่งตัว	การตกแต่งภายนอก (Exterior decoration, dressing)

ที่มา: ผู้วิจัย (2566)

จึงกล่าวถึงการรวบรวมนิยามของคำว่า “ผิวทางสถาปัตยกรรม คือ สิ่งที่พบเห็นเป็นลำดับแรก สามารถรับรู้ได้ด้วยการสัมผัส โดยมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายใน” สิ่งที่ปรากฏทางกายภาพภายนอกอาจเป็นตัวแทนในการสื่อความหมายเชิงนามธรรมที่นอกเหนือจากการทำหน้าที่ห่อหุ้มสถาปัตยกรรม หากต้องการสร้างความสำคัญในรูปของการปกปิด ปิดบังหรือซ่อนเร้น ดังนั้นประเด็นและขอบเขตการศึกษาจึงกล่าวหมายรวมถึงพื้นผิวผิวทั้งหมดที่ห่อหุ้มอยู่ภายนอกสถาปัตยกรรมไม่ว่าจะเป็นพื้น ผนัง หลังคาและการประสานกันของส่วนประกอบอื่นที่ทำหน้าที่ในรูปของการปกคลุม ห่อหุ้ม หรือปกปิดสถาปัตยกรรมนั้นอยู่

สิ่งห่อหุ้มและการออกแบบ ทุกสถาปัตยกรรมล้วนมีสิ่งห่อหุ้มภายนอกด้วยกันทั้งหมด แตกต่างกันในแง่ของกระบวนการออกแบบเพื่อการใช้งานในแต่ละประเภท หน้าที่ลำดับแรกเป็นการตอบสนองประโยชน์ใช้สอยพื้นที่ของสถาปัตยกรรม การแบ่งความชัดเจนระหว่างพื้นที่ภายในและภายนอก การสร้างขอบเขตของพื้นที่ว่างให้เห็นความชัดเจนของขนาด รูปร่าง รูปทรงของสถาปัตยกรรมนั้น การเปรียบเทียบได้กับความสัมพันธ์ทำหน้าที่ในการห่อหุ้มและปกป้องร่างกายจากสภาพแวดล้อมด้วย

ลักษณะของสิ่งห่อหุ้ม ความเข้าใจเกี่ยวกับการห่อหุ้มมักถูกมองว่าเป็นเพียงด้านนอก พื้นผิวชั้นนอก (Layer) หรือการซ้อนกันของผนังภายนอกกับโครงสร้างที่ปิดส่วนภายในไว้ทั้งหมด หากไม่แกะเปลือกออกก็ไม่สามารถรับรู้ได้ว่าภายในเป็นอย่างไร แต่หากมีการออกแบบเพื่อปิดบางส่วนเปิดบางส่วนจะทำให้เกิดการคาดเดาจากประสบการณ์ของผู้พบเห็น การรับรู้ความเป็นพื้นผิว - สิ่งห่อหุ้ม แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ด้านกายภาพ (Physical) และทางนามธรรม (Abstract) ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้มีความแตกต่างกันในแบบชัดเจนชัดแจ้ง แต่ในการสื่อความหมายสามารถรับรู้ได้ในระดับความสำคัญที่เท่ากัน ในทำนองเดียวกัน สภาวิทย์ ด่านธำรงกุล (2547) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง “พื้นผิวภายนอกของสถาปัตยกรรม” กับ “คนในบริบทของเมือง” โดยเน้นถึงมิติของจินตภาพ (imageability) และประสบการณ์ของผู้ใช้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของพื้นผิวและวัสดุที่ใช้ในการออกแบบอาคาร งานศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า พื้นผิวของอาคารไม่ใช่เพียงแค่เปลือกนอก แต่เป็นส่วนที่ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้ การใช้งาน และการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมกับผู้ใช้ในเมืองได้อีกด้วย ดังเช่น

1. ลักษณะทางกายภาพ (Physical) กล่าวถึง ความเป็นสิ่งห่อหุ้มกับการแสดงออกในมิติที่สัมผัสได้โดยตรง พื้นผิวที่จับต้องได้มองเห็นได้แสดงความเป็นรูปทรงชัดเจน มิติความกว้าง ความยาว ความสูง ความหนาแน่นทั้งแสดงให้เห็นองค์ประกอบอื่นร่วมด้วย อาทิ เช่น เนื้อวัสดุ พื้นผิวสัมผัส หรือรูปแบบการติดตั้งตามโครงสร้างและการใช้งาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงหน้าที่หลักของสิ่งห่อหุ้มที่เป็นเปลือกผิวภายนอกทางสถาปัตยกรรมได้อย่างตรงตามความเข้าใจแรกเริ่ม

ความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคारी กิตติพัฒน์วนิช ธนากร โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

2. ลักษณะทางนามธรรม (Abstract) เป็นการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกสิ่งห่อหุ้มในลักษณะนี้เป็นการแสดงขอบที่ว่าง (Space) ที่มีตัวตนขึ้นมาให้ความหมายในเชิงของการใช้งานโดยการรับรู้สามารถสัมผัสได้จากการมองเห็นและเข้าไปใช้งานในพื้นที่นั้น แม้ว่าสิ่งห่อหุ้มไม่ได้ปรากฏในรูปแบบของการครอบคลุม (Cover) หรือปิดล้อม (Enclose) ทั้งหมด อาทิ พื้นที่ว่างที่มีผนังกันกลางแบ่งส่วนออกเป็นสองฝั่ง การใช้พื้นที่ได้รุ่มเงา ระยะห่างระหว่างช่วงเสา แต่เมื่อไม่อยู่ในขอบเขตดังกล่าวทำให้รู้สึกถึงความเป็นพื้นที่เฉพาะขึ้นในระดับหนึ่งและมีความเป็นพื้นที่เพียงพอต่อการใช้งานนั้น

พัฒนาการแนวคิดและการออกแบบ

แนวความคิดส่วนใหญ่อาจกล่าวในนามของคำว่า พื้นที่ว่าง - พื้นผิว นอกจากจะทำหน้าที่ในการปกปิดทางสถาปัตยกรรมและกำหนดขอบเขตของพื้นที่ว่างแล้วยังมีความสำคัญด้านอื่น ๆ ที่เป็นการปรากฏขึ้นของความหมายในเชิงภาษาและการสื่อสารซึ่งพื้นที่ว่าง - พื้นผิว ถือได้ว่าเป็นการสะท้อนความเป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมในขอบเขตพื้นที่นั้นออกมาได้อย่างชัดเจนอีกทางหนึ่ง ช่วงเริ่มต้นของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และพัฒนาการแนวคิดยุคปลายศตวรรษที่ 19 และเริ่มต้นศตวรรษใหม่ที่ 20 นั้นเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านที่วิถีชีวิตใหม่ของผู้คนอันเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจ การเมืองและความรู้เทคโนโลยีมาถึงจุดที่ความต้องการสถาปัตยกรรมแบบใหม่ในศตวรรษที่ 20 มีการลดคุณค่าของประเพณีโบราณซึ่งนำไปสู่การแก้ไขเกณฑ์ของ "ความงาม" ในสถาปัตยกรรม ดังนั้นองค์ประกอบของพื้นที่และปริมาตรจึงเริ่มสร้างขึ้น ไม่ได้มาจากรูปแบบความสมมาตรภายนอกของอาคารแต่มาจากการความต้องการก่อสร้างพื้นที่ภายในที่เหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นในการก่อสร้างปริมาตรภายนอกของอาคารในช่วงรอยต่อนี้เอง ที่ทั้งแนวคิดในเรื่องพื้นที่ว่าง-พื้นผิวของ กอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, เพเทอร์ เบเรนส์ และออดอล์ฟ โลส ลำดับความสำคัญในการประเมินปัจจัย การแปรสัณฐานในสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ถูกนำไปต่อยอดพัฒนาทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย และเกิดชุดความคิดที่เป็นรากฐานสำคัญของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่อาจจะสรุปประเด็นผ่านนักทฤษฎีและสถาปนิกคนสำคัญในช่วงคาบเกี่ยวของปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ดังนี้

1. กอตต์ฟรีด เซมเปอร์ (Gottfried Semper)

เซมเปอร์ กล่าวถึง องค์ประกอบพื้นฐานทางสถาปัตยกรรม "องค์ประกอบพื้นฐานทั้งสี่ของสถาปัตยกรรม ได้แก่ เตาไฟ - ไฟ, เชมรม; หลังกา - งานไม้; การห่อหุ้ม - การทอผ้า, ผนัง; และฐานเนิน - งานก่อหิน" เป็นจุดเริ่มต้นในการออกแบบก่อสร้างที่อยู่อาศัย โดยสิ่งก่อสร้างนั้นเกิดขึ้นจากการสร้างพื้นผิวด้วยลักษณะการถักทอของผืนผ้าเสมือนการสร้างผนังปิดล้อม "พื้นที่ว่าง" เพื่อความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยจากสภาพแวดล้อม วัสดุและ "พื้นผิว" ทางสถาปัตยกรรม ไม่ได้เป็นเพียงการปิดบังโครงสร้าง แต่สะท้อนรากทางวัฒนธรรม เช่น การ "ถักทอ" ผนังแทนการก่ออิฐ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 สถาปนิกชาวเยอรมันอย่างเซมเปอร์ ได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับการห่อหุ้มหรือเปลือก กล่าวว่า "เป็นจุดกำเนิดของงานสถาปัตยกรรมห่อหุ้มพื้นที่" องค์ประกอบแรกของสถาปัตยกรรมจึงไม่ใช่โครงสร้างแต่เป็น "เปลือกผนัง" หรือพื้นผิวห่อหุ้มที่แบ่งแยกพื้นที่ภายในออกจากพื้นที่ภายนอก ซึ่งสถาปนิกในยุคสมัยต่อมาก็ล้วนพยายามสร้างสิ่งที่เรียกว่า "เปลือก" หรือพื้นผิวภายนอกนี้เพื่อแสดงภาพลักษณ์และตัวตนสู่ภายนอก (ต้นข้าว ปาณินท์, 2553) โดยมีที่มาจากการเล่าถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่เป็นสิ่งห่อหุ้มร่างกายมนุษย์และเป็นตัวแทนแสดงถึงภาพลักษณ์ได้จากภายนอก

เซมเปอร์กับสองแนวความคิดในด้านคุณค่าและการแสดงออกของสถาปัตยกรรมถ้าพิจารณาเนื้อหาโดยรวมของหนังสือ Style ที่ดำเนินเนื้อหาจากลักษณะงานช่างฝีมือพื้นฐาน 4 ประการที่เป็นพื้นฐานพัฒนาการของสถาปัตยกรรม เซมเปอร์ได้แบ่งหน้าที่ในการแสดงออกทางสถาปัตยกรรมเป็นสองรูปแบบ (Moravánszky, 2017) ลักษณะองค์ประกอบสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเป็นกรอบโครง (Frame) และส่วนเติมเต็มในกรอบโครงด้วยวัสดุอื่นด้านการรับรู้ (Filling) เสมือนส่วนเทคโทนิค (Tectonic) ความหมายในบริบทของสถาปัตยกรรม คำว่า “Tectonic” ไม่ได้หมายถึงแค่โครงสร้างเชิงวิศวกรรม แต่หมายถึงการแสดงออกถึงโครงสร้างอย่างมีนัยยะทางวัฒนธรรมและสุนทรียะหรือกล่าวได้ว่าเทคโทนิค (Tectonic) คือศิลปะแห่งการก่อสร้าง (the poetics of construction) เซมเปอร์เป็นตัวแทนแนวความคิดของต้นแบบสถาปัตยกรรมที่แสดงออกเชิงโครงสร้าง ส่วนการรับรู้ (Filling) เป็นตัวแทนที่แสดงออกเชิงสัญลักษณ์และการสื่อสาร ทั้งสองคือสองชั่วเปรียบเหมือนเทคโทนิค (Tectonic) เป็นพื้นผิว (Surface) ให้คุณค่าและความงามผ่านโครงสร้างและการประกอบกันของวัสดุอีกชั่วหนึ่ง จากนักทฤษฎีสถาปัตยกรรมอื่น ๆ คือ เซมเปอร์ใช้กรอบแนวคิดการศึกษาทฤษฎีสถาปัตยกรรมในลักษณะการศึกษาโบราณคดีในรูปแบบ Ethnography หรือชาติพันธุ์วิทยาที่มีหลักการของวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน เขามีได้สนใจแต่เพียงแนวคิดการกำเนิดขึ้นของรูปทรงสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียวแต่ศึกษารวมไปถึงงานฝีมือและเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ในยุคสมัยต่าง ๆ แนวทางการศึกษานี้พาเขาไปสู่ทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำเนิดของสถาปัตยกรรม โดยเขาเชื่อว่าสถาปัตยกรรมมิได้เริ่มต้นจากประเด็นของการก่อสร้าง (Construction) แต่เริ่มต้นจากความต้องการในการปิดล้อมที่ว่างของมนุษย์ (Semper, 1989) เซมเปอร์จึงแบ่งกลุ่มทักษะออกเป็นสองกลุ่มที่ทำหน้าที่และให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมไม่เหมือนกัน คือสถาปัตยกรรมที่แสดงออกเชิงโครงสร้างเทคนิควิธีการประกอบกันของวัสดุ และสถาปัตยกรรมที่แสดงออกโดยมีเนื้อหาเพื่อสื่อสารเชิงสัญลักษณ์และอุดมคติทั้งในความหมายของค่านิยมหรือวัฒนธรรมในสังคม

2. ออตโต วาร์กเนอร์ (Otto Wagner)

สถาปนิกในยุคที่รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบอาร์ตนูโว หรือ ศิลปะแนวใหม่ (Art Nouveau) และสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) เป็นแนวทางที่สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น เขาเป็นหนึ่งในสถาปนิกที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของเซมเปอร์ ซึ่งจะเห็นได้จากทั้งสถาปัตยกรรมที่เขาออกแบบในเมือง Vienna เช่น อาคาร Austrian Postal Savings Bank, สถานี Karlsplatz หรือจากหนังสือของเขาที่ตั้งใจไว้สอนสถาปัตยกรรมแก่นักศึกษาที่ชื่อว่า Modern Architecture (Breitschmid, 2004) แนวความคิดที่เกี่ยวกับแนวคิดพื้นที่ว่าง พื้นผิวของเขาอาจดูได้จากในบทที่ชื่อว่า “Construction” โดยเขากล่าวว่า “The architect always has to develop the Art-form out of construction.” หมายถึง สถาปนิกนั้นมีหน้าที่ต้องพัฒนารูปแบบของ art-form ให้อิสระจากรูปแบบของโครงสร้างเสมอ คำสำคัญนี้น่าจะอยู่ที่คำว่า develop โดยวาร์กเนอร์ไม่ได้ปฏิเสธถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของโครงสร้างกับรูปทรงภายนอกของสถาปัตยกรรม แต่เขายกกว่าสถาปนิกควรจะใช้จุดนั้นเป็นจุดเริ่มต้นและต้องพัฒนาให้สถาปัตยกรรมสามารถแสดงออกในระดับ art-form ดังจะเห็นได้จากที่เขาย้ำแนวคิดนี้อีกครั้งในข้อความที่ว่า

“The engineer who does not consider the nascent Art-form but only the structural calculation and he expense will therefore speak a language unsympathetic to man, while on the

ความสัมพันธ์ที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคาริ กิตติวัฒนวณิช ธนาการ โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

other hand, the architect's mode of expression will be unintelligible if in the creation of the Art-form he does not start from construction. Both are great errors."

(Moravánszky, 1997)

โดยจะกล่าวเพิ่มเติมถึงผลงานของวาร์กเนอร์และลูกศิษย์ของเขาในบทความด้วยแนวคิด “พื้นที่ว่าง-พื้นผิว”

3. ออดอล์ฟ โลส (Adolf Loos)

ในบทความ “The principle of cladding” ของออดอล์ฟ โลส สถาปนิกชาวออสเตรีย กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของสถาปัตยกรรมที่อยู่ภายในพื้นผิวของตัวเอง ดังนั้นพื้นผิวจึงไม่ได้เป็นเพียงการปิดด้วยผิววัสดุนั้น แต่ยังเป็นการแสดงออกถึงระดับและเป็นตัวแทนของสถาปัตยกรรมด้วยหรือจะกล่าวว่า “พื้นผิว” ทางสถาปัตยกรรมมีความหมายในตัวของมันเอง สามารถสื่อสารถึงลักษณะทางวัฒนธรรมสภาพสังคมของสถานที่และเวลาอีกด้วย (Panin, 2007)

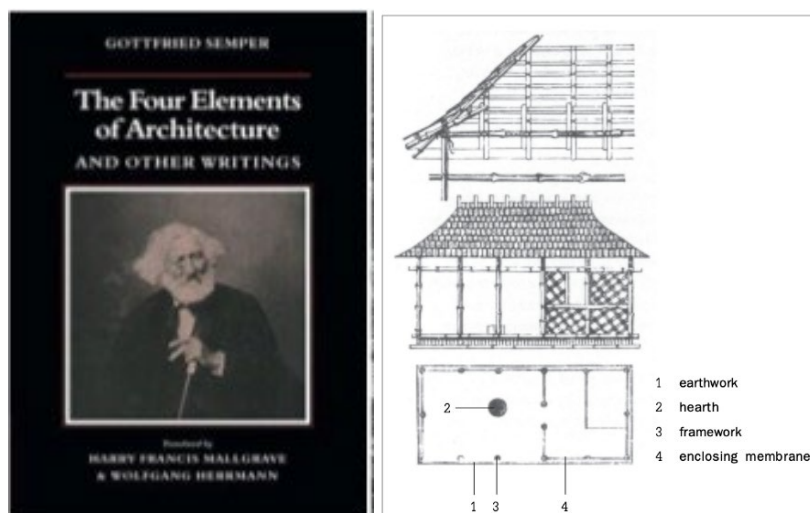
ออดอล์ฟ โลส นั้นสนับสนุนในแนวคิด Dressing ของเซมเปอร์และเชื่อว่าหน้าที่ของสถาปัตยกรรมคือการสร้างที่ว่างที่มีการใช้สอยที่สัมพันธ์กับมิติทางความงามและความรู้สึกผ่านการแสดงออกของผิวอาคาร (Raumplan) เห็นได้จากผลงานออกแบบอาคาร Villa Muller และได้ต่อยอดและทำให้แนวคิด Dressing ของเซมเปอร์ให้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้นผ่านบทความหลายชิ้นรวมถึงบทความ (Loos, 1982) แต่เขามองการแสดงออกของผิวอาคารที่ต่างจากเซมเปอร์ โดยเขาปฏิเสธและต่อต้านการสื่อสัญลักษณ์และการประดับตกแต่งของเปลือกอาคาร แต่ยังคงเชื่อในการแสดงออกอย่างจริงแท้ของวัสดุหุ้ม (Cladding) ถึงแม้ว่าผิวของวัสดุนั้นจะเป็นลักษณะแบบ Veneered Construction ก็ตาม ซึ่งมันเป็นผลมาจากการผลิตวัสดุในรูปแบบแบบอุตสาหกรรม (Industrialization) แนวคิดนี้เป็นหนึ่งในการสนับสนุนและต่อยอดในการแสดงออกของสิ่งวัสดุที่เป็นแนวคิดอีกประเด็นหนึ่งใน “Modern Architecture” หลังจากผ่านช่วงของการเปลี่ยนผ่านก็มีความนิยมและแพร่หลายมากขึ้น ที่กลายมาเป็นแนวทางที่ยอมรับไปทั่วโลกว่าเป็นสถาปัตยกรรมแห่งศตวรรษที่ 20 ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี สถาปัตยกรรมแพร่หลายไปทุกพื้นที่ของโลก หลีกเลียงไม่ได้ที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ซึ่งแน่นอนว่าต้องมีทั้งผลกระทบทั้งทางบวกและลบ และเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์จากทั้งสถาปนิก นักทฤษฎีและผู้ใช้งานสถาปัตยกรรมเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ และเกิดความเคลื่อนไหวทางความคิดแบบหนึ่งที่ปฏิเสธรูปแบบ Modern Architecture ที่เรียกว่า Post-modern Architecture ในช่วงยุค 1960-70s ซึ่งให้คุณค่าสถาปัตยกรรมในรูปแบบที่แตกต่าง

4. ปีเตอร์ เบห์เรนส์ (Peter Behrens)

ปีเตอร์ เบห์เรนส์เป็นที่รู้จักในฐานะผู้ก่อตั้งสถาปัตยกรรมอุตสาหกรรมสมัยใหม่และการออกแบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เขาได้รับชื่อเสียงจากแนวทางการก่อสร้างทางอุตสาหกรรมซึ่งเป็นปัญหาของความคิดสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม ในปี 1907 พื้นฐานของแนวคิด ปีเตอร์ เบห์เรนส์ (1868–1940) เป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญของสถาปัตยกรรมยุคเปลี่ยนผ่านจากศิลปะยุโรปแบบประดัด (Art Nouveau) ไปสู่ สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modernism) เขาไม่ได้เป็นแค่สถาปนิก แต่ยังเป็นนักออกแบบอุตสาหกรรม และกราฟิกดีไซน์เนอร์ ทำให้มุมมองของเขาต่อ “พื้นผิว” และ “พื้นที่” นั้นผสมผสานระหว่างศิลปะ โครงสร้าง และระบบอุตสาหกรรม พื้นผิวสถาปัตยกรรมสำหรับเบห์เรนส์คือเครื่องมือแสดงออกถึง “คุณค่า” และ “ความรู้สึกของสมัย” (Zeitgeist) พื้นผิวไม่ได้มีไว้เพื่อการตกแต่ง แต่ต้อง สื่อสารความหมาย ของระบบการผลิตและเทคโนโลยีใหม่ เช่น ผิวของอาคารควรแสดง

ความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอทต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคาริ กิตติวัฒนวิษ ธนาคร โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

ความจริงของวัสดุ (Material honesty) ควรสะท้อน กระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรม (Industrial production) ตัวอย่าง: อาคารโรงไฟฟ้า AEG Turbine Factory ในปี 1909 การจัดวางผนัง กระฉก เหล็ก และคอนกรีต ไม่ได้เพื่อความงามเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อแสดงให้เห็นโครงสร้าง การประกอบ และอัตลักษณ์ของโรงงาน เบห์เรนส์มองว่าพื้นที่และพื้นผิวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด พื้นผิวเป็นองค์ประกอบที่กำหนดขอบเขตและลักษณะของพื้นที่ในขณะเดียวกัน พื้นที่ภายในก็มีอิทธิพลต่อการออกแบบพื้นผิวภายนอก เขาเน้นการออกแบบที่ผสมผสานระหว่างโครงสร้างฟังก์ชัน และความงามอย่างลงตัว (Anderson, 1981). เบห์เรนส์มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่อง “space” จาก พื้นที่แบบคลาสสิก (fixed, symmetrical, decorative) ไปสู่พื้นที่สมัยใหม่ (functional, flowing, industrial) เขาให้ความสำคัญกับ “space as experience” พื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนการใช้ชีวิตและการทำงานในโลกยุคอุตสาหกรรม ในงานของเขา เราจะเห็นว่า พื้นที่กับพื้นผิวสัมพันธ์กันโดยตรง พื้นผิวช่วยสร้างบรรยากาศพื้นที่ และสะท้อนโครงสร้างภายใน เป็นผู้ออกแบบที่ใช้ภาษาสถาปัตยกรรมเพื่อสะท้อน กระบวนการผลิต และ จิตวิญญาณแห่งยุค (spirit of the age) บ่มเพาะแนวคิดสมัยใหม่ให้กับลูกศิษย์ที่กลายเป็นสถาปนิกระดับโลก เช่น "วอลเตอร์ โกรเปียส, ลุดวิก มิส ฟาน เดอร์ โรเฮอ และ เลอ กอร์บูซีเย"

ภาพที่ 1 ทฤษฎีของกอทต์ฟรีด เซมเปอร์: แบบจำลองกระท่อมแคริบเบียนและแนวคิดเรื่องการถักทอและการผูกโยงทางสถาปัตยกรรม (จาก Der Stil, 1851 — อ้างอิงฉบับพิมพ์ซ้ำ ปี 1989)
ที่มา: Korver (2010)

ความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
 ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เฟเทอร์ เบเรนส์
 ภาดารี กิตติวัฒนวณิช ธนากร โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

ภาพที่ 2 ผลงานออกแบบของออตโต วาร์กเนอร์, มุมมองภายในอาคารสำนักงานใหญ่ของธนาคาร Länderbank, เวียนนา, ค.ศ. 1882

ที่มา: Avendaño (2006)

ภาพที่ 3 ผลงานออกแบบของอดอล์ฟ โลส, ห้องนั่งเล่น, บ้านมุลเลอร์

ที่มา: Van Duzer, Kleinman, & Loos (1994)

ภาพที่ 4 ผลงานออกแบบของเฟเทอร์ เบเรนส์, โรงงานผลิตกังหัน (Turbinenfabrik), อาคารโรงประกอบ

(Montagehalle), กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1909, ด้านหน้าอาคารโรงงานผลิตกังหันของบริษัท AEG

(จากหนังสือของ ฟรีดริช ไฮเบอร์, Peter Behrens, มิวนิก ค.ศ. 1913)

ที่มา: Neri (2021)

แนวคิดเรื่อง “พื้นที่ว่าง (Space)” และ “พื้นผิว (Surface)” ของสถาปนิกสำคัญ 4 คน จากเซมเปอร์ มองพื้นที่ว่างในเชิงพิธีกรรมและวัฒนธรรม เช่น พื้นที่ล้อมรอบ “เตาไฟ” ที่เป็นจุดเริ่มต้นของสถาปัตยกรรม “พื้นที่” คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมและความเชื่อ ให้ความสำคัญกับ “การห่อหุ้ม” (cladding) ที่เป็นทั้งโครงสร้างทางกายภาพและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม พื้นผิวจึงมีบทบาทสำคัญต่อความงาม ความหมาย และการสื่อสารของสถาปัตยกรรม สำหรับวาร์กเนอร์พื้นที่ว่าง คือ ออกแบบพื้นที่เพื่อรองรับการใช้งานที่เปลี่ยนแปลง

ตามสมัยนิยม พื้นที่ที่ต้องสอดคล้องกับ “ความเป็นจริงของชีวิตสมัยใหม่” (Modern Life) พื้นผิว (Surface) คือ การสะท้อนความเชื่อสัตย์ต่อวัสดุและการผลิตใช้วัสดุใหม่ เช่น โลหะ และกระจก เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ออดอล์ฟ โลสกับพัฒนาแนวคิด “Raumplan” หรือการจัดพื้นที่แบบสามมิติ ที่ซับซ้อนตามฟังก์ชันการใช้งาน พื้นที่ไม่ได้ถูกจัดเรียงแบบขั้น ๆ แต่ไหลต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระดับความสูงที่ต่างกัน คัดค้านการตกแต่งพื้นผิวโดยไม่จำเป็น มองว่าพื้นผิวควรสะท้อน “หน้าที่” (function) การแสดงวัสดุแท้ เช่น ไม้ หิน โลหะ โดยไม่ปกปิดหรือประดับ และ เบเรนส์พื้นที่ว่าง คือ เน้นการกำหนดพื้นที่ให้สัมพันธ์กับกระบวนการผลิตและการใช้งานจริง เช่น โรงงาน AEG พื้นที่คือโครงสร้างที่ตอบโจทย์การใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนความเชื่อสัตย์ต่อโครงสร้างและวัสดุ ไม่พึ่งพาการตกแต่ง พื้นผิว (Surface) มีหน้าที่แสดงตัวตนของอาคาร ทั้งในเชิงโครงสร้างและจริยธรรม ทั้งหมดนี้คือ แนวคิดพื้นฐานเริ่มแรก (Foundational Concepts) เกี่ยวกับ “พื้นที่ว่าง” (Space) และ “พื้นผิว” (Surface) ในสถาปัตยกรรม ซึ่งกลุ่มสถาปนิกและนักทฤษฎีทั้ง 4 คน ได้แก่ กอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, เพเทอร์ เบเรนส์ และ ออดอล์ฟ โลส มีบทบาทอย่างมากในการวางรากฐานให้กับ “Modern Architecture” ในยุโรปช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 แนวคิดเหล่านี้กลายเป็น จุดตั้งต้น (starting point) ที่นักสถาปตยกรรมยุคโมเดิร์นรุ่นต่อมา เช่น เลอ กอร์บวซีเย, มิส ฟาน เดอร์ โรเออ, วอลเตอร์ โกรเปียส นำไปต่อยอดและพัฒนาถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 2 สรุปการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่อง “พื้นที่ว่าง (Space)” และ “พื้นผิว (Surface)” ของสถาปนิกสำคัญ 4 คน ได้แก่ กอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, เพเทอร์ เบเรนส์ และ ออดอล์ฟ โลส

สถาปนิก	แนวคิดเรื่องพื้นที่ว่าง (Space)	แนวคิดเรื่องพื้นผิว (Surface)
Semper	พื้นที่จากพิธีกรรมและวัฒนธรรม (เตาไฟ)	การห่อหุ้มเป็นการสื่อความคิด
Wagner	พื้นที่ตอบสนองชีวิตสมัยใหม่	พื้นผิวแสดงเทคโนโลยีและวัสดุ
Loos	Raumplan: พื้นที่ซับซ้อนและใช้งานได้จริง	พื้นผิวแสดงวัสดุจริง ไม่ตกแต่ง
Behrens	พื้นที่สอดคล้องกับกระบวนการอุตสาหกรรม	พื้นผิวเป็นตัวแทนโครงสร้าง

ที่มา: ผู้วิจัย (2566)

สรุปการพัฒนาแนวคิดและการออกแบบ การแสดงออกของพื้นที่ว่าง-พื้นผิวในรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบและทำหน้าที่ในการตอบสนองประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ว่างด้วยการปิดล้อมเพื่อแสดงขอบเขตการใช้งานที่ชัดเจนแบ่งแยกพื้นที่ภายในและภายนอก บ่งบอกรูปร่างรูปทรงทางสถาปัตยกรรมตามแนวความคิดในกระบวนการออกแบบ พื้นผิว – สิ่งห่อหุ้ม – ผิวทางสถาปัตยกรรมยังทำหน้าที่ในการสื่อสารทางการรับรู้ให้ผู้พบเห็นได้จินตนาการถึงพื้นที่ว่างภายใน หรือคาดเดาว่าสถาปัตยกรรมนั้นเป็นการทำงานประเภทใด (Type) ผ่านภาพลักษณ์ที่ได้แสดงออก มาทั้งในเชิงวัสดุและการก่อสร้าง เมื่อเปรียบเทียบวิธีการที่แตกต่างกันนี้ก่อให้เกิดความหมายแฝงของพื้นผิว – สิ่งห่อหุ้ม – ผิวทางสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันยกตัวอย่างเช่น ในประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ในภาพอาจกล่าวได้ว่าพื้นผิวเป็นภาษาทางสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งที่บอกถึงประโยชน์ใช้สอย (Function) ผู้ใช้งาน (User) และรูปแบบเฉพาะเจาะจง (Style) ทางสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ประเด็นในการศึกษาพื้นผิว - ผิวทางสถาปัตยกรรม มุ่งเน้นการศึกษาหาความสัมพันธ์และหน้าที่อื่นนอกเหนือจากประโยชน์

ความสัมพันธ์ที่ว่าง พื้นที่ทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคาริ กิตติวัฒนวิษ ธนาการ โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

ใช้สอยในการเป็นสิ่งห่อหุ้มภายนอกให้เกิดความสำคัญในส่วนอื่นที่ต้องการสื่อสารการรับรู้ผ่านผิวภายนอก อาจมีอีกหลายปัจจัยที่เป็นความน่าสนใจนำมาประกอบแนวความคิดและกระบวนการออกแบบ

พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวกับข้อความความเป็นตัวตนและความเป็นตัวแทน การสื่อสารความหมายผ่านลักษณะภายนอก รูปแบบของผิวภายนอกที่ส่งผลต่อความรู้สึกภายใต้แนวคิดที่เป็นนามธรรมของการออกแบบ พยายามสร้างสิ่งห่อหุ้มเพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับผู้ใช้งานให้รับรู้ได้มากที่สุด โดยการแสดงออกทางกายภาพของตัวสถาปัตยกรรมเสมือนเป็นตัวแทนของภาษาที่เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น และยังส่งผลต่อพื้นที่ว่างในการใช้งานภายในให้ความรู้สึกต่อเนื่องกับเรื่องราวภายนอก สถาปัตยกรรมเป็นภาษาหนึ่งที่ใช้สื่อสารกัน สถาปัตยกรรมเป็นภาษาหนึ่งในการเชื่อมโยงผู้คนบนโลกนี้เข้าด้วยกัน “Architecture is a Language” การออกแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกันทั้งรูปทรงไปตามพื้นที่ว่าง เปลือกอาคารและช่องเปิดภายนอกแสดงออกเสมือนเป็นตัวแทน พื้นที่ภายในสื่อสารกับผู้รับหรือผู้ที่เข้าไปสัมผัสพื้นที่นั้น

ความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างพื้นที่ภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ภายใต้สิ่งที่ห่อหุ้ม พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวทางสถาปัตยกรรมนั้น ได้ถูกออกแบบเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างภายในและภายนอก อาจรับรู้ได้ในลักษณะที่ต่างกันออกไป อาทิ มีความต่อเนื่อง เกิดความขัดแย้งตัดขาดหรือถูกจัดวางเป็นลำดับขั้นตอน แสดงออกถึงการแบ่งแยกพื้นที่อย่างชัดเจนทางกายภาพ ทำให้สร้างมิติทางการออกแบบและเกิดการก่อรูปทรงที่เปลี่ยนไปตามความต้องการในประโยชน์ใช้สอย เรื่องราวของพื้นที่ว่างทางสถาปัตยกรรมและแนวทางการศึกษาที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงเนื้อหาส่วนหนึ่งซึ่งร้อยเรียงให้เห็นความเชื่อมโยงตั้งแต่นิยามของพื้นที่ว่างต่อการรับรู้ของมนุษย์ องค์ประกอบ และรายละเอียดต่าง ๆ ที่หลอมรวมกันขึ้นจนเกิดเป็นสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณลักษณะทาง “ที่ว่าง” และมีการสื่อความหมายจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กล่าวคือ แนวคิด “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” คือ “แนวคิดที่คุณค่าของงานสถาปัตยกรรมมีการแสดงออกถึงความสัมพันธ์พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวกับโครงสร้างวิธีการก่อสร้างหรือวิธีการประกอบกันของวัสดุ” ดังนั้นบทความนี้สามารถสรุปกรอบความหมายของแนวคิด “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” เพื่อใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ในกรณีศึกษาสถาปัตยกรรมต่อไป

การสรุปผลและอภิปรายผล

นิยามและกรอบความหมายของแนวคิดพื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวทางสถาปัตยกรรมที่ใช้ในงานวิจัย ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 จาก กอตต์ฟรีด เซมเปอร์ไปจนถึงออดอล์ฟ โลสแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่าง พื้นที่ผิวทางสถาปัตยกรรม การหุ้ม การแต่งกาย หรือทฤษฎี Bekleidung ส่วนหนึ่งเป็นการตอบสนองต่อความคาดหวังทางวัฒนธรรมและคำจำกัดความทางสถาปัตยกรรม วัตถุประสงค์ของการหุ้มจะตอบสนองต่อพื้นที่ วัสดุและเทคนิคตลอดจนลักษณะสัญลักษณ์ของอาคาร Panin (2007) การหุ้มไม่เพียงแต่เป็นการทำงานของพื้นผิวเรียบของส่วนหน้าอาคารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงขอบเขตและเปลือกต่าง ๆ มากมายซึ่งเชื่อมโยงสถาปัตยกรรมเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” เป็นเครื่องมือในการผูกชิ้นส่วนการหุ้มและวัสดุ ให้ความหมายและภาพของคำว่า “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” กำหนดวิธีการใช้และครอบครองอาคารด้วย นิยามของแนวคิด “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” ข้อเสนอของเซมเปอร์ที่กล่าวว่า “Semper’s proposal of the wreath as the archetypal work of art.” ตอบสนองต่อสัญลักษณ์และความปรารถนาของมนุษยชาติในการผูกมัด ให้กำบังและกำหนดขอบเขต ด้วยเหตุนี้จึงมาก่อนโครงสร้างเชิงพื้นที่

ทั้งหมด เพื่อให้พื้นที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของตัวอาคารทางสถาปัตยกรรมหรือเมืองนั้น การนำเสนอจึงถูกจดจำและเป็นภาพลักษณ์ของคำนี้มาจนถึงปัจจุบันจะเห็นว่านิยามของ “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” เราเข้าใจและใช้กันในปัจจุบันนั้น อาจจะแบ่งเป็นความหมายโดยทั่วไปกับความหมายเฉพาะในงานสถาปัตยกรรม

เมื่อสถาปัตยกรรมถูกออกแบบและสร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแยกความแตกต่างจากสภาพแวดล้อมควรจะมียุคลักษณะของตนเองไม่ว่าอัตลักษณ์ดังกล่าวจะคล้ายกันหรือแตกต่างจากบริเวณใกล้เคียง เมื่ออาคารในศตวรรษที่ 19 และ 20 จะปรากฏบนความคิดของบริบทและสถานที่ซึ่งกลายเป็นหน้าที่ความเป็นตัวแทนศักยภาพในการกำหนดให้พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวในแง่ของความเป็นไปได้ที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง อย่างไรก็ตามในขณะที่การรับรู้ถึงความเป็นไปได้นั้นอาจต้องอธิบายในแง่อนาคตตามผลกระทบพื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวกอตต์ฟรีด เซมเปอร์, ออตโต วาร์กเนอร์, เพเทอร์ เบเรนส์ และ อโดลฟ์ โลส คำถามที่เราต้องถาม คือ เมื่อเมืองเติบโตขึ้นการมาถึงจุดสมมูลนั้นยากขึ้นเรื่อย ๆ เราจะเรียนรู้อะไรจากสถาปัตยกรรมดั้งเดิม แน่นอนว่าเราไม่สามารถหันหลังกลับและใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 19 - 20 ได้ บางทีอาจเป็นเพียงการค้นหาและค้นคว้าอีกครั้งถึงแนวคิดและวิธีการที่สถาปัตยกรรมเคยสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นตัวแทนชัดเจน นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างมิติการเป็นตัวแทนและการดำเนินงานของสถาปัตยกรรมที่อนุญาตให้อาคารเข้าร่วมกับหน้าที่ภายในรวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการภายนอก

ข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ใช้สอยกับการทำงานของพื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิวทางสถาปัตยกรรม หน้าที่ลำดับแรกของผิว คือการห่อหุ้มภายนอก สร้างขอบเขตที่ว่างทำให้เกิดพื้นที่การใช้งานภายใน ถึงแม้ว่าการห่อหุ้มนั้นจะเป็นลักษณะที่เป็นการปกปิด ปิดบัง หรือครอบคลุมพื้นที่ไว้ทั้งหมดตามความเข้าใจเบื้องต้น และสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมภายนอกทำหน้าที่ปกป้องพื้นที่อาคารจากสภาพแวดล้อม อาทิ บังแดด กันฝน ฯ สร้างความเป็นสัดส่วนแบ่งแยกพื้นที่การใช้งาน แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ผิวที่ห่อหุ้มอยู่นั้นก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องการจะเปิดเผยบางอย่างของตัวสถาปัตยกรรมหรือตามแนวความคิดที่ต้องการให้เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่อื่น ที่นอกเหนือจากการเป็นผนังอาคาร

และเมื่อเราพูดถึง “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” ความหมายโดยทั่วไปนั้นของสิ่งที่มนุษย์นั้นสร้างสรรค์ขึ้นมา เช่นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน จะใช้ในความหมายทั่วไปที่ค่อนข้างจะเหมือนในอดีตว่า “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” นั้นหมายถึง แนวคิดที่อธิบายถึงที่มาที่ไปของพื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว หรือลักษณะที่ปรากฏภายนอกของสิ่งสร้างสรรค์นั้นว่ามีลักษณะอย่างไร มีคุณค่าทางสุนทรียภาพหรือไม่ผ่านการพิจารณาจากคุณค่าในเชิงใช้สอย วิธีการสร้างสรรค์ วัสดุและความงาม และคำนี้ยังใช้ในความหมายที่กว้างในบริบทอื่น เช่น งานศิลปะประเภทอื่น ส่วนความหมายเฉพาะเจาะจงในงานสถาปัตยกรรมนั้นมีความหมายร่วมบางอย่างคล้ายคลึงกัน และมีพัฒนาการของความหมายที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยจนมาถึงในปัจจุบันซึ่งอธิบายไปแล้วในก่อนหน้านี้ถึงที่มาที่ไปและบทสรุป โดยความหมายของคำว่า “พื้นที่ว่าง-พื้นที่ผิว” ในการออกแบบสถาปัตยกรรมนั้นหมายถึงแนวคิดในงานสถาปัตยกรรมที่การแสดงออกของพื้นที่ว่างหรือพื้นที่ผิว แสดงคุณค่าและความงามผ่านความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับโครงสร้าง การก่อสร้าง สัจจะวัสดุและเทคนิคฝีมือในการประกอบกันของวัสดุ โดยความหมายนี้เป็นกรอบนิยามที่จะใช้ในการวิเคราะห์กรณีศึกษาต่อไป

ความสัมพันธ์ที่ว่าง พื้นผิวทางสถาปัตยกรรมโดย กอตต์ฟรีด เซมเปอร์
ออตโต วาร์กเนอร์ ออดอล์ฟ โลส และ เพเทอร์ เบเรนส์
ภคาริ กิตติวัฒนวณิช ธนาคาร โมกษะสมิต และ ต้นข้าว ปาณินท์

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. (2550). *องค์ประกอบศิลปะ*. วิจัยพัฒนา.
- ต้นข้าว ปาณินท์. (2553). *คนและความคิดทางสถาปัตยกรรม*. สำนักพิมพ์สมมติ.
- สุสดี ทิพทัส. (2530). *หลักการเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม*. ไทยวัฒนาพานิช.
- สภาวิทย์ ด้านธำรงกุล. (2547). *สถาปัตยกรรมแห่งจินตภาพ: กรณีศึกษาที่ว่างและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นผิวภายนอกของสถาปัตยกรรมกับคนในบริบทของเมือง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. คลังปัญญา มหาวิทยาลัยศิลปากร. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/6055>
- Anderson, S. (1981). *Peter Behrens and a new architecture for the twentieth century*. MIT Press.
- Avendaño, M. R. T. (2006). Otto Wagner, El Camino Inconsciente Hacia la Relación Interior-Exterior Moderna. *Cuadernos De Arquitectura: Habitar El Norte*, (10), 14–17. <https://doi.org/10.22199/S071985890.2006.0010.00004>
- Bötticher, K. (1846). *Das Prinzip der hellenischen und germanischen Bauweise hinsichtlich der Übertragung in die Bauweise unserer Tage*. im Verlag von L. Förster.
- Breitschmid, M. (2004). *Can architectural art-form be designed out of construction?*. Architecture Edition.
- D'Mello, S. A., Finlay, G. J., Baguley, B. C., & Askarian-Amiri, M. E. (2016). Signaling pathways in melanogenesis. *International Journal of Molecular Sciences*, 17(7), 1144. <https://doi.org/10.3390/ijms17071144>
- Korver, D. J. (2010). *Instant Hut: Digital Fabrication and Tectonic Prototypes* [Master's thesis, Dalhousie University]. Library and Archives Canada. https://www.collectionscanada.gc.ca/obj/thesescanada/vol2/002/MR68086.PDF?is_thesis=1&oclc_%20number=811404119
- Loos, A. (1982). *Spoken into the void: Collected essays 1897–1900*. MIT Press.
- Mallgrave, H. F. (1996). *Gottfried Semper: Architect of the Nineteenth Century*. Yale University Press.
- Moravánszky, Á. (1997). Educated Evolution: Darwinism, Design Education, and American Influence in Central Europe, 1898–1918. In M. Polia (Eds.), *The Education of the Architect: Historiography, Urbanism, and the Growth of Architectural Knowledge* (pp.113–140). https://direct.mit.edu/books/oa-monograph/chapter-pdf/2317008/9780262367998_c000300.pdf
- Moravánszky, Á. (2017). *Metamorphism: Material change in architecture*. Birkhäuser.
- Neri, R. (2021). Peter Behrens: Between the myth of art and the myth of science. In T. Kozłowski, A. Mielnik, & O. W. Atut (Eds.), *Defining the Architectural Space—The Myths Of Architecture. Definiowanie Przestrzeni Architektonicznej Mity Architektury-vol. 2* (pp.125–133). <https://doi.org/10.23817/2021.defarch.2-1>

- Panin, T. (2007). On The Surface: Purposes of Architectural Enclosure. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment*, 22, 25–48.
- Roth, M. (1999). *The surface of architecture* [Master's thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University]. VTechWorks. <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/36755>
- Semper, G. (1834). *Du style et de l'architecture: Écrits, 1834-1869*. https://www.editionsparentheses.com/IMG/pdf/p645_du_style_et_de_l_architecture.pdf
- Semper, G. (1989). *The four elements of architecture and other writings*. Cambridge University Press.
- Semper, G. (2004). *Style in the technical and tectonic arts, or, Practical aesthetics*. Getty Research Institute.
- Tournikiotis, P. (2002). *Adolf Loos*. Princeton Architectural Press.
- Van Duzer, L., Kleinman, K., & Loos, A. (1994). *Villa Müller: A work of Adolf Loos*. Princeton Architectural Press.